

Sverige kan besätta uppemot 20 olika officiella roller inom IUPAC (förutom projekt vars medlemmar rekryteras direkt) men i dagsläget är det inte så många – helt enkelt i brist på intresserade och duktiga kandidater.

IUPAC på väg framåt – tack vare dig

[Av Martin Ragnar och Lars Öhrström för Svenska Kemistsamfundets Nomenklaturutskott och Svenska Nationalkommittén för Kemi]

IUPAC är en organisation med ett legendariskt rosa skimmer för alla kemister med intresse för nomenklatur- och terminologifrågor och möjligen ett rött skynke för frifräsare som gärna vill bestämma själva.

IUPAC-namn skapar dock en plattform och struktur utan vilken kemiskt lätt skulle bli ogripbar, otydlig och i förlängningen omöjlig. Och icke att förglömma – handel med produkter värda många miljarder skulle vara svår att bedriva över nationsgränser och lagstiftning skulle som bäst bli ett malätet globalt lapptäcke.

Med jämna mellanrum dyker också IUPAC:s namn upp i artiklar i denna tidskrift, såväl när det handlar om olika nya beslut kring nomenklaturfrågor som när det gäller rapporter från kongresser och annat. Trots detta tror vi att många svävar i okunnighet kring IUPAC och hur man

som kemist, kemiingenjör eller lärare själv kan bli en del av organisationens stora internationella nätverk.

Nya namn och centrala rättesnören

Visst är det spännande och lite spektakulärt att då och då kunna presentera namnet på de senast upptäckta nya grundämnena. Så värst betydelsefullt för Svensson-kemisten är det kanske inte nuförtiden, eftersom ämnena ifråga aldrig kommer att påträffas i naturen hur mycket du än letar efter dem. Istället handlar det om syntetiska grundämnen vars livstid är bråkdelarna av en sekund och där man endast lyckats framställa några få atomer trots enorma mödor.

Men i det tysta pågår också mycket annat nomenklatur- och terminologiarbete, som måhända har större bäring på kemien i vardagen ute på företag, i skolor och i samhället. Mycket av den utvecklingen fångas upp i IUPAC:s traditionella färgböcker, t ex The Blue Book för organisk-kemisk namngivning. Färgböckerna revideras med något decenniums mellanrum.

De senaste åren har IUPAC dessutom tagit ett viktigt steg för att popularisera och tillgängliggöra sina insatser genom utgivningen av s k brief guides. Dessa är korta fakthäften som sammanfattar det viktigaste i de traditionella färgböckerna.

Så här långt har tre färgkodade guideböcker utkommit; för organisk kemi (blå), oorganisk kemi (röd) samt för polymerkemi (purpur). Brief guides hittas på IUPAC:s hemsida www.iupac.org under *Publications, e-resources, Nomenclature and Terminology*, och har genom lokala IUPAC-volontärer översatts till bl a tyska och spanska.

Projekt och politik i Pusan...

...eller som man säger nu, Busan – den stora sydkoreanska hamnstaden där flera hundra IUPAC-volontärer träffades i augusti 2015 för organisationens 48:e generalförsamling och några tusen vanliga kemister kom för den 45:e World Chemical Congress. Allt från kemiundervisning till kemisk industri diskuterades i unionens många fackavdelningar.

Formatet ger en unik möjlighet att mötas över disciplingränserna, vilket kanske blir än viktigare i takt med att informationen överallt i samhället flödar över sina bräddar. För nomenklaturen är det en nödvändighet att mötas över disciplinränder, eftersom nomenklatur och terminologi måste vara konsistent över hela ämnesområdet.

Att så verkligen blir fallet övervakas noggrant av elitgardet av allvarliga kvinnor och män i ICTNS, Interdivisional Committee on Terminology, Nomenclature and Symbols, vars nålsöga alla nya IUPAC-rekommendationer och -regler därför måste passera, förutom de 15 anonyma granskarna som gäller för att få de nya råden och påbuden publicerade i organisationens officiella organ *Pure and Applied Chemistry*.

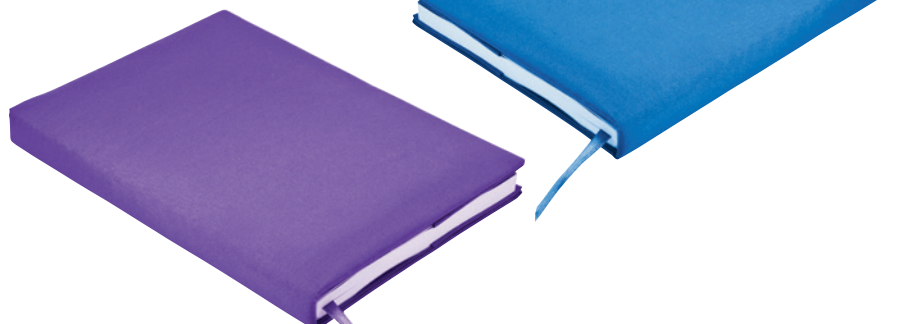
Mycket kraft ägnades under Busan-mötet åt att utvärdera pågående och initiera nya projekt, eftersom IUPAC:s verksamhet numera är projekt driven. Det är inte heltidsanställda IUPAC-byråkrater som sitter i sekretariatet i North Carolina och hittar på komplicerade regler, utan obetalda volontärer i projektgrupper som löser de problem som en ständigt avancerade kemivetenskap skapar för t ex namngivning och terminologi.

Sekretariatet är i själva verket tämligen blygsamt med 3–4 anställda som har arbete upp över öronen med att administrera finanser, publikationer, projekt, medlemmar och kontakter med ett 60-tal medlemsländer.

Att representera Sverige i IUPAC

Att IUPAC gör många spännande och viktiga saker torde alltså vara uppenbart. Att många svenska kemister historiskt innehaft tunga och viktiga poster är likaså sant. Men världen förändras och varje ny generation måste erövra den på nytt.

Hittills har tre färgkodade guideböcker utkommit; för organisk kemi (blå), oorganisk kemi (röd) samt för polymerkemi (purpur).

Därför finns det ständigt ett behov av att finna nya svenska kemister som har intresse av att medverka i IUPAC:s arbete. Totalt kan Sverige besätta uppemot 20 olika officiella roller inom IUPAC (förutom olika projekt vars medlemmar rekryteras direkt och vanligtvis inte är IUPAC-aktiva på andra sätt) men i dagsläget är vi inte så många – helt enkelt i brist på intresserade och duktiga kandidater.

Svenska representanter i IUPAC:s olika organ och kommittéer utses formellt av Svenska Nationalkommittén för Kemi (som verkar under överinseende av KVA) och på en mandatperiod av 2 år. I normalfallet kan man räkna med att Nationalkommittén kan täcka kostnaderna för resor och logi i samband med IUPAC-mötena, medan man själv får stå för tiden. Du som tycker det här verkar intressant kan med fördel höra av dig med en intresseanmälan till kanslichef Agneta Sjögren på agneta@chemsoc.se.

Young Observer

En möjlighet är att söka som Young Observer till den 49:e generalförsamlingen i Sao Paolo, Brasilien, 2017. Man behöver inte vara så ung, men väl någonstans i början av sin yrkesbana och intresserad av internationellt arbete, någon eller några av fackavdelningarna, men inte nödvändigtvis av nomenklatur! YO-programmet ger i drygt en vecka en unik inblick i IUPAC:s verksamhet och – ett nätverk för livet!

www.iupac.org

Fakta om IUPAC

Internationella kemiunionen, IUPAC (International Union of Pure and Applied Chemistry)
Bildades 1919

Verkar för att främja de kemiska vetenskaperna och för att sätta kemien i människans tjänst.

Har en framträdande roll i att skapa ett gemensamt kemisk språk runt världen, en förutsättning för vi ska kunna hantera patent, handel, lagstiftning och hälsofrågor över gränserna.

Standardiserar data, mätmetoder och utför andra liknande uppgifter.

Andra åtaganden är utbildning, kemiska miljö och hälsorisker, industriellt säkerhetsarbete, m.m.

Arbetet görs av runt 1 400 ideellt arbetande kemister, ingenjörer, lärare och andra med kemirelaterade professioner.

Vissa av dessa volontärer är associerade med någon av de 55 nationella medlemsorganisationerna, eller med IUPACs fackavdelningar, andra är fristående experter.

Arbetet drivs dels i ett antal fackavdelningar, t ex Kemi och miljö eller Kommittén för kemiindustri, dels i projektform. Vem som helst kan ansöka om ett IUPAC projekt.

Ett litet kansli, 3-4 heltidstjänster, i North Carolina, USA, sysslar främst med ekonomi, administration och unionens publiceringsverksamhet.

IUPAC ger bl a ut nyhetsmagasinet *Chemistry International* (<http://www.degruyter.com/view/j/ci>) och den officiella tidskriften *Pure and Applied Chemistry* (<http://www.degruyter.com/view/j/pac>) där alla rekommendationer och ny nomenklatur publiceras.